

Economie voor beginners

Na honderd dagen van praten met en luisteren naar de bevolking presenteerde het kabinet onlangs een kleurig opgemaakt boekje met zijn nieuwe beleidsplannen. De reacties van de oppositie varieerden van ‘niets nieuws’ en ‘een herhaling van de regeringsverklaring’ tot ‘een plaatjesboek dat leest als een sprookje’ en ‘de Jan-Petervariant van de Linda’. De beleidsplannen bieden inderdaad weinig spectaculair nieuwe inzichten; zelfs een flitsende lay-out met een overvloed aan foto’s en frivool geplaatste tekstballonnetjes met doodoeners als ‘In het onderwijssysteem wordt de eigen verantwoordelijkheid van leerlingen veel te hoog ingeschat’ kan dit niet verhullen.

In de aanloop naar de presentatie van het beleidsplan leek het er echter even op dat minister Plasterk nu eindelijk eens een frisse wind door onderwijsland zou doen waaien. Zo noemde hij tijdens de ledenvergadering van de AOB de politiek en de leidinggevenden verantwoordelijk voor wat er de laatste decennia is scheefgegroeid op scholen. Managers waren volgens hem veel te belangrijk geworden en leraren moesten hun sleutelpositie weer terugkrijgen. ‘Leraren moeten het als onderwijsprofessionals weer voor het zeggen krijgen op hun school. Bij voetbal zijn de sterren ook degenen die op het veld actief zijn, en niet de mensen die de krijtlijnen getrokken hebben.’

Plasterk vond ook dat docenten meer mogelijkheden voor scholing moeten krijgen. Dit zou moeten leiden tot een kwaliteitsimpuls in het gehele onderwijs. Hiervoor stelde hij leraren een scholingsfonds in het vooruitzicht waaruit zij naar eigen inzicht hun scholing kunnen financieren. ‘Geen rugzakje, maar een schooltas, of beter nog een scholingsstas. Als een leraar een masteropleiding wil volgen, moet daar ruimte voor zijn.’

In het uiteindelijke beleidsprogramma van Balkenende IV komen deze punten inderdaad terug. De positie en de kwaliteit van leraren moet worden verbeterd door de arbeidsvoorwaarden aan te pakken, functiedifferentiatie moet zorgen voor een betere doorstroming en leraren moeten meer verantwoordelijkheid krijgen en meer mogelijkheden voor verdere professionalisering. Het kabinet wil bovendien streven naar een kwaliteitsverbetering van het basis- en voortgezet onderwijs, en het mbo door een betere aansluiting tussen deze onderwijstypes en door een zwaarder accent te leggen op kennis in het vo.

Concrete plannen om dit te realiseren schitteren echter door afwezigheid. Een voorbeeld. De komende jaren gaat maar liefst driekwart van de zittende leraren met pensioen. Hierdoor kan het tekort aan docenten oplopen tot ruim honderdduizend in 2015 – zestigduizend

in het basisonderwijs en 47 duizend in het voortgezet onderwijs. In het beleidsprogramma wordt deze potentiële catastrofe weliswaar onderkend (‘De onderwijssector moet op grote schaal nieuw, goed gekwalificeerd personeel aantrekken op een moment dat de arbeidsmarkt aantrekt’), maar verder dan het instellen van een commissie onder leiding van A. Rinnooy Kan, die het probleem moet onderzoeken en voorstellen moet doen, komt men niet.

Is het werkelijk zo moeilijk om te bedenken dat de geringe instroom van leraren wel eens te maken kan hebben met het belabberde salaris? Werknemers in alle onderwijssectoren zijn er in koopkracht de afgelopen jaren fors op achteruitgegaan. Het Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt heeft becijferd dat sinds 1990 een koopkrachtdaling van negen procentpunten heeft plaatsgevonden in de onderwijssalarissen; in de marktsector is de koopkracht daarentegen toegenomen met drie procentpunten. Met een vergelijkbaar opleidingsniveau als van een docent kan iemand 20 tot 35 procent meer verdienen in de marktsector. Debet hieraan is het desastreuze beleid van de drie vorige kabinetten-Balkenende, die de onderwijssalarissen bevroren en de tegemoetkoming in de ziektekosten decimeerden. En ondertussen denkt Balkenende IV een commissie nodig te hebben om erachter te komen waarom steeds minder mensen voor het leraarsberoep kiezen.

Of de commissie-Rinnooy Kan ook tot de conclusie komt dat de regering de docentsalarissen moet repareren is nog maar de vraag. Wat het onderwijs in ieder geval niet nodig heeft, is nog meer contraproductieve beleidskronkels: niet nog meer autonomie voor schoolbesturen, niet nog een imagocampagne, geen verdere devaluatie van het vak door bevoegdheden te vervangen door bekwaamheden en vage competenties, geen prestatiebonussen, geen onwerkbaar functiedifferentiatie. Het leraarstekort laat zich herleiden tot een basale economische wet: als het aanbod laag is en de vraag hoog, dan moet de prijs stijgen. Als het kabinet zich aan deze wetmatigheid probeert te onttrekken door de salarissen niet drastisch te verhogen, dan zijn niet alleen docenten de dupe maar ook leerlingen, ouders en de gehele kwaliteit van het onderwijs. Hoewel het naïef is om te denken dat *alle* problemen opgelost kunnen worden door docenten beter te betalen, is het wel een noodzakelijke eerste stap die als succesvoorwaarde dient voor andere maatregelen. ■

Johan Graus, hoofdredacteur